

A turizmus hatásainak megítélése Hajdúszoboszló lakosságának körében

SZŐLLÓS-TÓTH ANDREA – VARGÁNÉ CSOBÁN KATALIN

Kulcsszavak: lakossági attitűdök, fürdőváros, fenntarthatóság, túlzott turizmus
JEL-kód: R11, Z32, Q59

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A tanulmány a turizmus hatásai iránti lakossági attitűdöket vizsgálja az egyik leglátogatottabb vidéki fürdőváros, Hajdúszoboszló esetében, ahol arra kerestük a választ, hogy a helyi közösség tagjai mennyire érzékelik az „overtourism” jeleit településükön, megítélésük szerint többségében pozitív vagy negatív hatást gyakorol a turizmus a város fejlődésére.

A helyi lakosok körében végzett kérdőíves felmérés eredményei szerint a szociális kapcsolatok és a kulturális élet felélénkülése, a szolgáltatási szektor szerepének növekedése, a szakképzettség, nyelvtudás felértékelődése mind olyan pozitív hatás, melyet a helyiek nagymértékben érzékelnek. A nemzetközi tapasztalatoknak megfelelően a hazai turisztikai desztinációk, így Hajdúszoboszló lakói is szembesülhetnek a turizmus fejlődéséből eredő ingatlanár-emelkedéssel, amely az összefüggésvizsgálat eredményei szerint főként az alkalmazottként dolgozó válaszadókat érinti negatívan. A válaszadók egyértelműen tapasztalják a zsúfoltság negatív hatásait, az ezekkel összefüggő környezeti problémákat.

A helyi lakosok és a turisták közötti kapcsolat megítélése ambivalens volt: a megkérdezettek a többi hajdúszoboszlói polgárt kevésbé tartják vendégszeretőnek és segítőkésznek a turistákkal, mint saját magukat. Véleményük szerint más lakosok kevésbé örülnek a turistáknak, mint a válaszadók maguk, valamint a városlakók nagy része inkább negatív érzéseket táplál a látogatókkal szemben. Az eredmények tükrében megállapítható, hogy a túlzott turizmus számos jele tapasztalható volt a fürdővárosban a pandémia előtt, melyek a turizmus újraindulásával felerősödhetnek. A helyi döntéshozóknak fokozott figyelmet kell fordítaniuk a turizmus hatásainak nyomom követésére, beavatkozásra is szükség lehet a turisták elégedettségének és a lakosság életminőségének megőrzése, javítása érdekében, így például a zajvédelem, hulladékmenedzsment javítására, hagyományörző rendezvények szervezésére, valamint kedvezmények bevezetésére a helyi lakosok számára.

BEVEZETÉS

Az *overtourism* kifejezés – melyet a „túlturistasodás”, „túlzott turizmus” vagy „túlturizmus” szavakkal fordítanak magyarul – az elmúlt években került be a szakmai szóhasználatba és az általános köztudatba egyaránt. A jelenség azonban korántsem új keletű: John Ruskin angol műkritikus fel-

jegyzései szerint Velencét már a 19. század közepén zavaróan sok utazó ejtette útba. A második világháború után a turizmus robbanásszerű növekedésével a világ számos pontján okozott gondot a turisták tömeges megjelenése. A nemzetközi és belföldi turizmus terjedésének hátterében meghúzódó tényezők sokrétűek. A globális népesség számának gyarapodásával természetszerűleg

nő a potenciális turisták száma is, melyhez hozzájárul az ún. BRIC-országok (Brazília, Oroszország, India, Kína) megjelenése a turisztikai küldőpiacok között. A társadalmi okok között említendő a későbbre tolódó gyermekvállalás, az egyszemélyes háztartások és a kétkeresős, ám gyermektelen családmódel terjedése, a független női utazók számának növekedése, a szenior korosztály utazási hajlandóságának javulása, a fizetett szabadnapok számának emelkedése. A technológiai tényezők hatása is jelentős: a diszkont légitársaságok által kínált olcsó repülőjegyek széles választéka korábban soha nem látott tömegek számára tette elérhetővé az utazás élményét. Ugyanakkor a nagysebességű közlekedési eszközök (pl. repülőgép, gyorsvasút) által nyújtott szolgáltatásoknak köszönhetően jelentősen lerövidült az utak időtartama, így a távoli desztinációk is néhány napos városlátogatások, „hosszú hétvégék” célpontjaivá váltak (Dodds és Butler, 2019). Az internet térhódításának eredményeként a turisztikai desztinációkkal az utazással kapcsolatos információk könnyen elérhetővé váltak, a szolgáltatások lefoglalása, megvásárlása pedig jelentős mértékben leegyszerűsödött. A közösségi média használata hozzájárult az utazási motiváció erősítéséhez, az utazás által kínált élmények felértékelődéséhez.

A turizmus világméretű növekedésével elkerülhetetlenül együtt járt az ágazat által okozott negatív hatások felerősödése is, melyek közül különösen jelentősek a környezeti károk, így például a zaj-, levegő-, talaj- és vízszennyezés, a biodiverzitás csökkenése, a természeti erőforrások visszafordíthatatlan károsodása. A káros környezeti hatások szoros összefüggésben állnak a helyi társadalom életminőségében bekövetkezett negatív változásokkal. A helyi lakosok gyakran szembesülnek a turizmus árnyoldalával, a természeti környezet állapotromlásán túl a turisták szokatlan, elfogadhatatlan viselkedésével, a helyi kultúrára gyakorolt negatív hatásokkal. Ugyanakkor

a gazdasági függőségük miatt paradox helyzetbe kerülnek: a turizmus szükséges a gazdasági előnyök miatt, viszont meg is nehezíti a mindennapi életüket. A nemzetközi szakirodalomban számos kutatás foglalkozott a helyi lakosság és a turisták viszonyával, a lakosság turizmussal kapcsolatos attitűdjeivel (Dávid és Vargáné Csobán, 2010). A vizsgálatok jelentős része nagyobb városokban, illetve tengerparti üdülőhelyeken zajlott, míg a vidéki fürdővárosok esetében kevés kutatásról tudunk (Juray, 2008; Michalkó et al., 2012; Sörös, 2013; Martyn-Csamangó, 2020). A téma jelentősége azonban a fürdővárosok esetében is kiemelkedő, hiszen hazánkban egyre több település törekszik a termálvízre épülő egészségturizmus fejlesztésére. A 2000-es évek elején bevezetett Széchenyi Terv Turizmusfejlesztési Programjában az egészségturisztikai alprogram keretében megkezdődött a gyógyfürdők és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, mely az elmúlt két évtizedben is folytatódott. Napjainkban 98 minősített gyógyfürdő található az ország 77 településén (Nemzeti Népegészségügyi Központ, 2020). A következő uniós ciklusban is várható a fürdőfejlesztési projektek gyarapodása.

A fürdővárosok lakosságának turizmusfejlesztéssel kapcsolatos percepcióinak és véleményének megismerése gyakorlati szempontból is kiemelt fontosságú, hiszen a helyi döntéshozók feladata a lakossági attitűdök tükrében a fejlesztések irányának kijelölése, a turizmusból eredő hatások monitoringja és menedzsmentje.

Vizsgálatunk helyszíne Hajdúszoboszló, az Alföld ismert fürdővárosa, amely évek óta a legnépszerűbb magyar úti célok között szerepel a belföldi és a külföldi vendégéjszakák száma alapján is. A város az Észak-Alföld régióban, Hajdú-Bihar megyében, Debrecen vonzáskörzetében helyezkedik el. Sok tekintetben jobb adottságokkal rendelkezik, mint az ország hasonló méretű városai, melynek oka az 1925-ben felfede-

zett gyógyvíz, valamint az erre épülő egészségturizmus. A turizmus és a kapcsolódó gazdasági tevékenységek (pl. kiskereskedelem, egyéb szolgáltatások) jelentik a város gazdaságának alapját, az ágazat kiemelkedő szerepet tölt be a foglalkoztatásban is. A munkanélküliség mértéke a megyei átlagnál kedvezőbb, azonban a turizmus, valamint a szintén jelentős agrárgazdaság sajátosságai miatt jellemző a városban a szezonális munkanélküliség (Hajdúszoboszló Város Önkormányzata, 2015).

Hajdúszoboszló állandó lakosainak száma alig több, mint 24 000 fő, ugyanakkor a városba látogató vendégek száma 2019-ben meghaladta a 400 ezret (Hajdúszoboszló népessége, 2020). A turisták relatíve nagy számát tekintve feltételezhető, hogy a lakosok megítélése szerint a „túlturistasodás” problémái már jelen vannak, a helyi közösség nem tekinti egyértelműen pozitívnak a turizmus dominanciáját a gazdaság szerkezetben. Kutatásunk eredményét árnyalja a 2020 1. negyedévében kezdődött Covid-19-világjárvány, amely a turizmus számára drámai visszaesést hozott. A kormányzati intézkedések eredményeképp az *overtourism* jelenségét az ún. *nulltourism* váltotta fel. A januári és februári forgalomműködést követően a vendégek szinte teljesen eltűntek a járvány első hulláma idején, de a korlátozó intézkedések májusi feloldása után fokozatosan visszatértek, ezt követően pedig a nyári hónapokban a szálláshelyeken foglalt vendégéjszakák száma egyre kevésbé maradt el a 2019. évitől (KSH, 2020). A járvány elmúltával várhatóan ismét növekedni fog az utazási hajlandóság, valószínűsíthetően a belföldi vendégforgalom fog először helyreállni.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A túlzott mértékű turistaáradat, az *overtourism* jelenség számos desztináció esetében tapasztalható volt a pandémia előtti időszakban (Oklevik et al., 2019; Smith et al., 2019). A zsúfoltság, amely a népszerű

látóhelyek körül jelentkezik, fokozott terhelést ró a környezetre és a társadalomra egyaránt. A nagyszámú látogató növeli a környezetszennyezés mértékét, jelenlétük sokszor káros a vadon élő állatok, az őshonos növényzet, illetve az egész ökoszisztéma számára is. A nagy tömegek negatív hatást gyakorolhatnak a helyi lakosok életminőségére, s a megélhetési költségek növekedése is tapasztalható, melyek világszerte több helyen erőteljes tüntetéseket és nyílt konfliktusokat váltottak ki a helyi lakosok körében (Coldwell, 2017; Seraphin et al., 2018; Leadbeater, 2017). Az ágazat fenntartható fejlesztéséhez elengedhetetlen a lakossági támogatás, a helyi közösség együttműködése. A helyi döntéshozók számára fontos lenne, hogy a turizmusfejlesztéssel kapcsolatos döntéseikhez ismerjék a lakossági attitűdöket és az azokat befolyásoló tényezőket. Több évtizede a nemzetközi turizmus kutatások fókuszában áll azoknak a tényezőknél a meghatározása, amelyek befolyásolhatják a helyi lakosság turizmus iránti attitűdjeit.

A szakirodalomban széles körben foglalkoztak a szocioökonómiai tényezőknél (pl. életkor, nem, lakóhely, jövedelem stb.) a lakosság attitűdjére gyakorolt hatásával. Általában a nők elleneztek jobban a turizmust, annak negatív hatásai miatt, különösen a zsúfoltság, a zajártalom és a bűnözés növekedése miatt (Mason és Cheyne, 2000). Egy másik tanulmány is megerősíti azt a következtetést, miszerint a nők viszonyultak negatívabban a turizmusfejlesztéshez, még a várható gazdasági előnyök ismeretében is (Harrill és Potts, 2003). Az életkor tekintetében eltérő eredményekre vezettek a kutatások. Egy ausztrál tanulmány szerint az idősebb lakosok toleránsabbak voltak a külföldi turistákkal, és a turizmus által okozott káros környezeti hatásokat sem tartották aggasztónak (Tomljenovic és Faulkner, 1999). Ezzel szemben egy Törökországban végzett felmérés az idősebb korú lakosok negatívabb véleményéről számol be (Cavus és Tanrisevdi, 2002). A lakóhely változó

jelentőségét igazolta Sheldon és Var (1984) kutatása, mely szerint a vidéki közösségek kevésbé látták szívesen a turizmus fejlesztését, mint a városi lakosság. A helyi lakosok tartózkodási idejét illetően többnyire az adott településen hosszabb ideje élők ítélték meg negatívabban a turizmus hatásait (McCool és Martin, 1994). Egy másik kutatás szerint a helyi lakosok közül a rövidebb ideje ott lakók vélték pozitívabbnak a turizmust, de a településen eltöltött időtől függetlenül tudatában voltak a turizmus előnyeinek és hátrányainak (Snaith és Haley, 1999). Egy ausztrál felmérés szerint a turizmust elsősorban a településre újonnan költözött lakosok támogatták. Véleményüket az is befolyásolhatta, hogy ők voltak azok, akik jellemzően interakcióba léptek a turistákkal (Weaver és Lawton, 2001). Látható, hogy nem ítélték meg egyértelműen a szocioökonómiai tényezőknél a lakosság attitűdjére gyakorolt hatását, mivel a kutatások nemritkán egymással ellentétes eredményre vezettek.

A turizmussal kapcsolatos lakossági attitűdvizsgálatok egy része az úgynevezett térbeli tényezők szerepével foglalkozik, azaz a helyi lakosok és a turisták közötti fizikai távolság összefüggéseivel. A kutatások feltevése szerint minél közelebb él egy egyén a turisták által látogatott területhez, annál negatívabb lesz az attitűdje a turizmus fejlesztése iránt. Ezeknek a vizsgálatoknak a gyakorlati fontossága vitathatatlan, hiszen a turizmus tervezésében érintettek számára fontos információkkal szolgálhat egy turisztikai fejlesztés helyének kijelölésekor, illetve segíthet a fejlesztésre alkalmatlan területek meghatározásában.

A törökországi Antalya üdülőövezetében végzett felmérés szerint a turizmust támogatók nem éltek a turisták által elsősorban látogatott területek közelében, valamint minél közelebb lakott valaki a turisták elsődleges célpontjához, a tengerparthoz, annál negatívabb volt az attitűdje. Az utóbbiak kedvetlenül véleményén az sem változtatott, hogy

a turizmus munkalehetőséget teremtett a számukra (Korca, 1996). Jurowski és Gursoy (2004) felmérése úgyszintén megerősítette, hogy a turisztikai attrakciók közvetlen közelében élők negatívabban ítélték meg a turizmus hatásait, mint a távolabb lakók. Különösen azok viseltettek ellenérzéssel a turisták iránt, akik olyan rekreációs létesítményt akartak használni, amelyet a turisták is látogatnak, és úgy érzik, hogy a turisták kiszorítják őket. Ezek a lakosok kiemelték a zsúfoltságot, a bűnözés elterjedését, a zajt és a megélhetési költségek emelkedését mint a turizmus kellemetlen velejáróit. Ugyanakkor a távolabb lakók a turizmusból származó előnyöket helyezték előtérbe, úgy vélték, ha nő a turisták száma, akkor a haszon meghaladja a költségeket.

Hasonlóképpen Harrill és Potts (2003) egy dél-karolinai város történelmi negyedében végzett kutatása szerint a turizmus helyszínéhez legközelebb élők szenvedték el a káros hatások többségét és attitűdjük is negatívabb volt, mint a távolabb lakóknak. A szerzők következtetése szerint a turizmusfejlesztés iránti attitűd részben a távolság függvénye, ugyanakkor fontos szerepe van a turizmustól való gazdasági függésnek is. A gazdasági függés mind az egyén, mind a közösség szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír a kutatások alapján. Az erre irányuló vizsgálatok alapvető hipotézise az, hogy minél jobban függ az egyén vagy a társadalom a turizmusból származó jövedelemtől, annál pozitívabb lesz a turizmus iránti attitűdje, és annál inkább támogatja a turizmusfejlesztést. Ezt a feltevést számos empirikus kutatás eredménye alátámasztotta (Smith és Krannich, 1998; Weaver és Lawton, 2001; Puczko és Rácz, 2001; Lepp, 2006). Lepp (2006) Ugandában végzett felmérése szerint a lakosság túlnyomó többségének pozitív véleménye van a turizmusról, ami abból ered, hogy úgy érezték, a turizmus élénkíti a mezőgazdasági termékek piacát, jövedelemforrásként szolgál, sőt bizonyos esetekben jelentős vagyonosodáshoz vezet.

Más kutatások arra az eredményre jutottak, hogy azok az egyének vagy csoportok, akik nem részesültek közvetlenül a turizmus gazdasági előnyeiből, nem támogatták a további fejlesztést (Martin et al., 1998; Martín Martín et al., 2018).

Több vizsgálat igazolta, hogy a helyi lakosok tudatában vannak a turizmustól való gazdasági függőségük pozitív és negatív következményeinek. Egy ausztrál felmérés szerint a lakosság a kibővült rekreációs lehetőségeket és a gazdasági tevékenység élénkülését ítélte a legkedvezőbbnek, míg a növekvő ingatlanárakat találta különösen hátrányosnak (Ross, 1992). Lankford (1994) megállapítása szerint a helyi közösség a turizmus által kínált munkalehetőségeket értékelte a legtöbbre, bár megoszlottak a vélemények azzal kapcsolatban, hogy a turizmus emeli-e az egyének életszínvonalát. A gazdasági függőséggel magyarázható az az eredmény is, mely szerint a helyi lakosság annak ellenére támogatta a turizmus további fejlesztését, hogy több negatív hatást is tapasztaltak, így például az árak emelkedését, a kábítószer-használat, a vandalizmus, a bűnözés növekedését (Haralambopoulos és Pizam, 1996).

A fentiekén kívül a kutatásokban számos más tényező hatását is vizsgálták, többek között a turistákkal való interakciók mennyiségét és minőségét, a kulturális beágyazottságot, a házigazdák értékrendjét, a helyi problémák iránti érdeklődését, a környezetvédelem iránti elkötelezettségét, identitás-tudatát, helyi közösséghez való kötődését. Ezek a tényezők nem egy esetben jelentősebbnek bizonyultak, mint a demográfiai jellemzők. Természetesen a lakosság attitűdje nem csupán a házigazdák jellemzőitől függ, hanem a turisták és a turizmus típusától és a környezettől is (Dávid és Vargáné Csobán, 2010; Almeida et al., 2015).

CÉLOK

Jelen kutatásunk fő célja az, hogy felmérjük a kiemelkedő látogatottságú vidéki

fürdőváros, Hajdúszoboszló lakosságának turizmus iránti attitűdjeit, véleményét. Vizsgáljuk, hogy a magyar fürdővárosban a lakosság percepciói szerint jelen van-e a túlzott mértékű turizmus, érzékelhetők-e az *overtourism* jelei. További célunk, hogy a primer kutatások tükrében új, hazai eredményekkel gazdagítsuk a lakossági attitűdvizsgálatok szakirodalmát, valamint gyakorlati iránymutatást nyújtsunk a döntéshozók számára a helyi turizmus fenntarthatóbb irányba történő fejlesztésére, a lakosság által érzékelt negatív hatások enyhítésére a pozitív hatások erősítése révén.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Munkánk során az egyik leggyakrabban alkalmazott primer adatgyűjtési technikát, a kérdőíves megkérdezést alkalmaztuk, melynek célja információ gyűjtése a népesség egy adott csoportjáról. A megkérdezés kérdezőbiztos nélkül, internetes közösségi platformokon történt. Az általunk készített kérdőív csak zárt kérdéseket tartalmazott, ezen belül szerepeltek alternatív kérdések, melyekre a választ kétféle lehetőség közül kellett megadni, illetve szerepeltek szelektív kérdések, melyek esetében kettőnél több válaszlehetőség közül kellett a válaszadóknak választaniuk.

A feltett kérdések közül volt, amire több választ is megadhattak a mintában részt vevő személyek, volt olyan, ahol maximum 3 lehetőséget választhattak ki a listából, illetve akadt olyan is, ahol az előre megadott lehetőségen kívül az „egyéb” opciót is lehetett választani. Az első 9 esetben egyszerű feleletválasztásos kérdéseket tettünk fel, majd ezt követte 3 skálátípusú kérdés, melyek esetében 1-től 5-ig terjedő skálán kellett meghatározni az adott szempont értékelését, vagy pedig megszabtunk velünk azt, hogy 1-től 5-ig terjedő skálán mennyire érzékelnek különböző pozitív és negatív hatásokat a válaszadók. A második szakaszban a demográfiai adatokat gyűjtöttük össze, ez 5 kérdést tartalmazott: nem, korosztály,

iskolai végzettség, foglalkozás, munka köztudása a turizmushoz. A kérdőív az online kitölthető Google űrlapok felületén volt elérhető 2019 őszén, a kitöltés időtartama alatt 284 válasz érkezett be. A felmérésben csak azok az egyének vehettek részt, akik életvitelszerűen Hajdúszoboszlón élnek. Ahogyan a kitöltések száma igazolja, a téma felkeltette a város lakóinak figyelmét, azt tapasztaltuk, hogy szívesen osztották meg a helyiek a véleményüket, tapasztalataikat, hiszen sok pozitív visszajelzést is kaptunk a kitöltések mellé.

A kutatómunkánk során a nem-paraméteres khi-négyzet (χ^2) próbát többször alkalmaztuk, amely segítségével függetlenségvizsgálatokat készítettünk, így megtudhattuk, hogy a vizsgált két nominális vagy ordinális mérési szintű változó között van-e szignifikáns kapcsolat. A khi-négyzet-próba során az SPSS program a cellák megfigyelt esetszámait hasonlítja össze az elvárt esetszámmal (amelyet akkor kapnánk, ha nem lenne kapcsolat a két változó között). Ha nincs kapcsolat a két változó között, akkor azt állítjuk, hogy a két változó független. A hipotézisvizsgálat során döntéseinket 5%-os elsőfajú hiba mellett hoztuk meg. A χ^2 próba végrehajtásának feltétele, hogy minden csoport legalább 5 elemet tartalmazzon, melyre munkánk során végig figyelmet fordítottunk.

A fejezet első részében a mintánkba került populáció kérdőíves megkérdezésre adott válaszai alapján a demográfiai adatokat mutatjuk be, majd a leíró statisztikával elemzett hajdúszoboszlói turizmushoz kötődő kérdésekre adott válaszokat elemezzük, végül a demográfiai adatok és a turizmushoz kapcsolódó adatok vizsgálatát prezentáljuk, melyet khi-négyzet-próbával mértünk.

EREDMÉNYEK

A válaszadók demográfiai jellemzői

A vizsgált város – Hajdúszoboszló – becsült népessége 24 185 fő (2019. évben), ami Magyarország népességének 0,25%-a, míg Hajdú-Bihar megyének 4,56%-a. A városban a népsűrűség 101 fő/km² (Hajdúszoboszló népessége, 2020). A megkérdezett minta nagysága 284 fő volt, így körülbelül a városi lakosság 1,17%-ának tapasztalatait, attitűdjeit tudjuk bemutatni a projektben, mely nem tekinthető reprezentatívnak, azonban jelzésértékű lehet a helyi turizmus fejlesztésének irányairól. A nemek aránya a vizsgált populációban a következőképpen alakult: 65,1% nő (185 fő), 34,9% férfi (99 fő).

A válaszadókat az 1. táblázat első oszlopában láthatóan korcsoportokba soroltuk, s egy táblázatba vezettük fel őket a nemek alakulásával együtt. A legnépesebb a 21–30 évesek (24,3%) és a 31–40 évesek

I. táblázat

A nemek és a korcsoportok alakulása a megkérdezettek között
(The distribution of respondents according to gender and age)

százalék

	Férfi	Nő	Összesen
20 éves vagy fiatalabb	2,1	5,3	7,4
21–30 éves	7,4	16,9	24,3
31–40 éves	7,7	14,4	22,2
41–50 éves	8,5	12,0	20,4
51–60 éves	3,9	10,6	14,4
60 év felett	5,3	6,0	11,3
Összesen	34,9	65,1	100,0

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

2. táblázat

A válaszadók munkájának kapcsolódása a turizmushoz és a végzettségek alakulása
(*The distribution of respondents' jobs and qualifications*)

százalék

	Turizmusban alkalmazott	Turizmusban tulajdonos	Nem a turizmusban dolgozik	Összesen
8 általános vagy annál kevesebb	1,8	0,0	0,4	2,1
Szakmunkásképző iskolai bizonyítvány	3,2	1,8	6,3	11,3
Középiskolai érettségi	9,5	5,6	20,8	35,9
Nem egyetemi szintű felsőfokú oklevél	3,5	2,1	17,3	22,9
Egyetemi oklevél, diploma	4,2	3,2	20,4	27,8
Összesen	22,2	12,7	65,1	100,0

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

(22,2%) csoportja volt, melytől a 41–50 évesek (20,4%) alig maradtak le. Ez a három korcsoport a mintánk 66,9%-át, szinte kétharmadát teszi ki. A 20 év alatti lakosság közül mindössze 21 fő került a mintába (7,4%). A nemeket és a korcsoportokat is figyelembe véve a legnépesebb csoport a 21 és 30 év közötti nők (48 fő), míg a legkevésbé népes a 20 év alatti férfiak (6 fő) csoportja volt.

A válaszadók végzettségének alakulása szerint legnagyobb arányban (35,9%, 102 fő) középiskolai érettségivel rendelkeznek a válaszadók. A vizsgált minta 22,9%-ának (65 főnek) nem egyetemi szintű felsőfokú oklevél a legmagasabb végzettsége, míg egyetemi oklevéllel, diplomával 27,8% (79 fő) rendelkezik.

A kérdőívre válaszoló hajdúszoboszlóiak több mint fele alkalmazottként dolgozik jelenleg, 17,3% pedig vállalkozó. A vezetők és középvezetők, tanulók és diákmunkások, valamint a nyugdíjasok körülbelül 9–10%-os hányadokat alkotnak a válaszadók között.

Azt is felmértük, hogy a válaszadók milyen arányban dolgoznak a turizmusban, és akik az idegenforgalom területén helyezkedtek el, ők tulajdonosként vagy alkalmazottként végzik munkájukat. A mintába került lakosság munkájának kapcsolódása a tu-

rizmushoz azt mutatta, hogy a válaszadók 22,2%-ának munkája köthető a turizmushoz alkalmazottként, míg tulajdonosként 12,7% dolgozik az idegenforgalomban. A válaszadók majdnem kétharmad része (65,1%) más területen végzi napi munkáját.

Összesítettük a felmérésben résztvevők legmagasabb iskolai végzettségét és a munkájuk kapcsolódását a turizmushoz. Az adatokat a 2. táblázatban szemléltetjük.

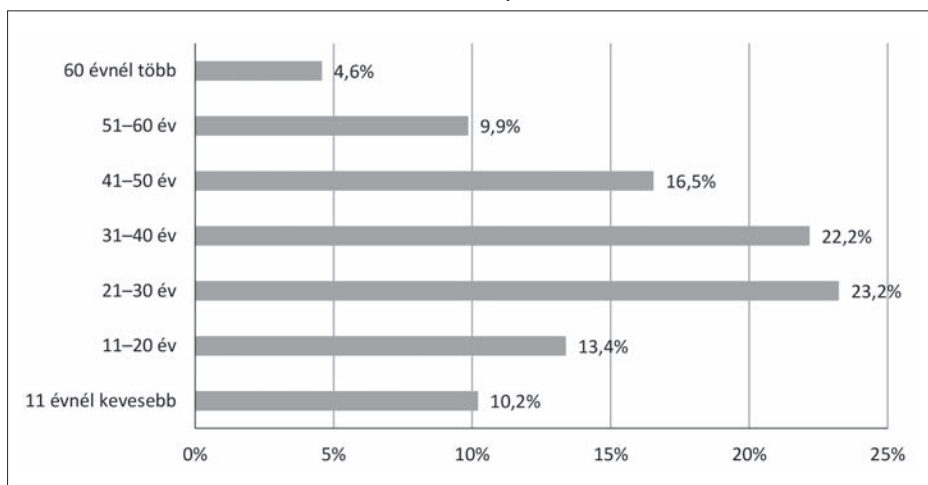
A mintába került középiskolai érettségivel rendelkezők legnagyobb hányada nem a turizmusban dolgozik, azonban az idegenforgalomban alkalmazottként dolgozók közül a legtöbben középiskolai érettségivel rendelkeznek. Tulajdonosként a turizmushoz köthető munkát legtöbben szintén a középiskolai érettségivel rendelkező válaszadók végézik.

Hajdúszoboszló turizmusára vonatkozó kérdések elemzése

A város turizmusának és a lakosság kapcsolatának vizsgálatához felmértük, hogy a válaszadók mennyi ideje élnek Hajdúszoboszlón. Ezt az 1. ábrán jelenítettük meg. A válaszadók 23,2%-a 21–30 évet töltött a városban, 31–40 évet töltött lakóhelyén a válaszadók 22,2%-a, míg a harmadik legnépesebb csoportot a minta 16,5%-a adta, ők

I. ábra

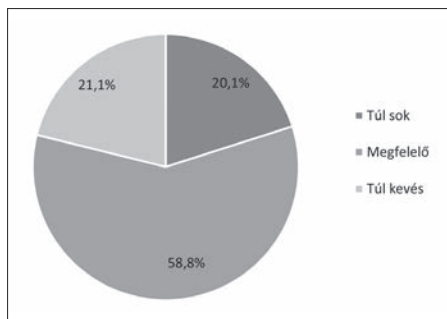
A válaszadók megoszlása a Hajdúszoboszlón eltöltött évek szerint
(The distribution of the respondents based on the time period spent in Hajdúszoboszló as a resident)

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

2. ábra

A helyiek véleménye a városba látogató turisták számát illetően
(The local residents' opinion of the number of visitors to the town)

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

41–50 éve élnek Hajdúszoboszlón. 41 fő 50 évnél régebben lakik a híres fürdővárosban.

A helyiek véleményét kérdeztük arról, hogy mennyire vannak megelégedve a városba látogató turisták számával (2. ábra). A válaszadók közül a legtöbben (58,8%) megvannak elégedve az oda érkező látogatók számával. Néhány fővel többen gondolják úgy, hogy túl kevés a turista (21,1%), mint

ahányan azt gondolják, hogy túl nagy a létszámuk (20,1%).

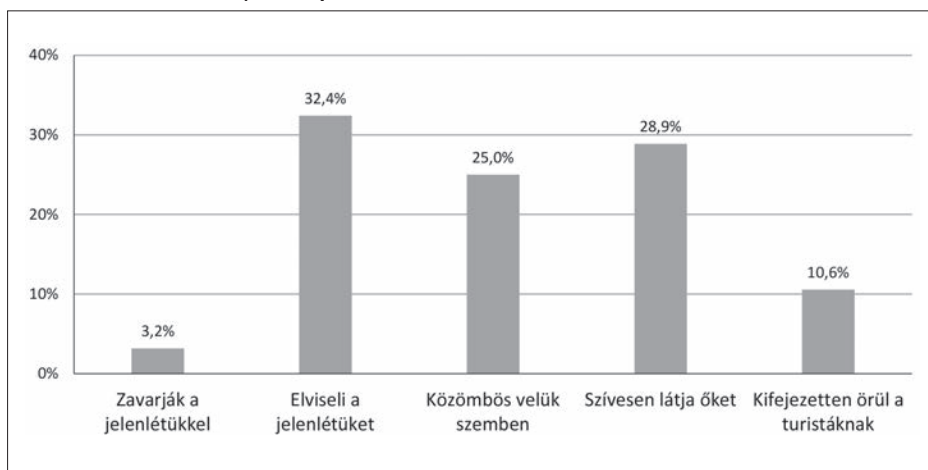
A helyiek turistákhoz való hozzáállásának feltárása érdekében egy ötfokozatú skálán kellett meghatározniuk a nyilatkozóknak, hogy hogyan viszonyulnak a turistákhoz. A válaszadók véleményét oszlopdiagramon ábrázoljuk (3. ábra). A legnegatívabb két lehetőséget (zavarják jelenlétükkel a lakost és épphogy elviseli őket a lakos) 35,6% választotta, ami viszonylag jelentős létszámot jelent (101 fő). Éppen a válaszadók negyede közömbös a látogatókkal szemben, míg 28,9% látja őket szívesen, 10,6% pedig kifejezetten örömmel fogadja őket.

A tapasztalatok szerint sok esetben előfordulhat, hogy míg az egyén a saját véleményét nem szívesen fogalmazza meg, addig a másoktól hallottakat bátrabban osztja meg. Ezért megkérdeztük, hogy a lakosok véleménye szerint a többi város lakó hogyan viszonyul a turistákhoz. A 4. ábrán mutatjuk be ezeket az eredményeket. Az oszlopdiagramon látható, hogy a mintába kerülő személyek több, mint a fele úgy gondolja, a többi lakó csak elviseli a turisták jelenlétét.

3. ábra

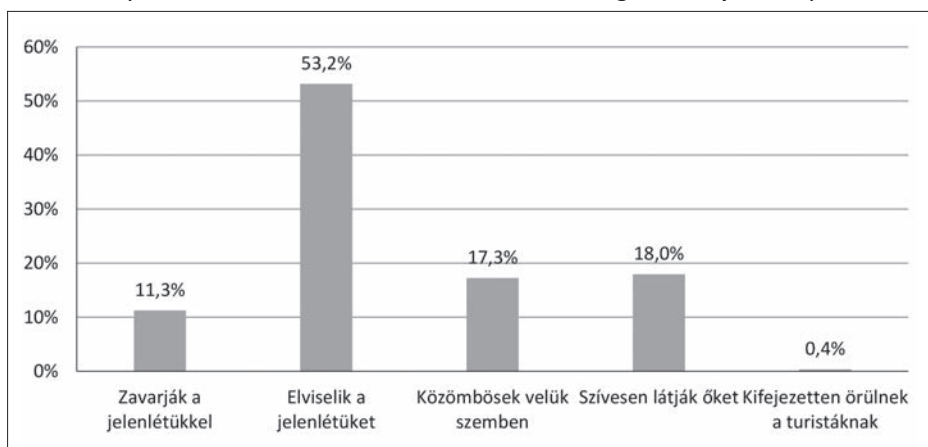
A válaszadó viszonya, hozzáállása a turistákhoz a városban, %
(The respondents' attitude to tourists in town, %)

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

4. ábra

A lakosság hozzáállása a turistákhoz a városban a válaszadók szerint, %
(The residents' attitude to tourists in town according to the respondents)

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

A két legnegatívabb hozzáállást tükröző lehetőséget 183 fő választotta (64,5%), ami a válaszadók majdnem kétharmad részét teszi ki. Érdekes módon a legpozitívabb értéket (kifejezetten örülnek a turistáknak) csak 1 fő választotta ennél a kérdésnél.

Az attitűdöket vizsgáló kérdésekből leszűrhető az a következtetés, hogy a vá-

laszadók a többi városlakót kevésbé tartják vendégszeretőnek és segítőkésznek a turistákkal szemben, mint ahogyan önmagukat látják. Szerintük a lakosság összességében kevésbé örül a turistáknak, mint ők maguk, s a közösség nagy része negatívabb érzéseket táplál a látogatókkal szemben, s gyakrabban kerülhet konfliktusba velük, mint önmaguk.

3. táblázat

A város turizmusának értékelése a válaszadók szerint
(*Evaluation of tourism in the spa town by the respondents*)

Szempont	Átlag	Szórás
A vonzerők, attrakciók ismertsége	2,92	1,044
A város tisztasága, rendezettsége	3,19	1,043
A város közbiztonsága	3,88	0,932
Infrastruktúra kiépítettsége	3,24	0,953
A város látnivalóiról nyújtott információ mennyisége, minősége	2,79	1,025
Az ide érkező turisták ismeretei a városról	2,81	0,938
Rendezvények színvonala	2,51	1,081
A turisták viselkedése	2,82	0,972
A turisták költése	3,41	0,879

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

4. táblázat

A turizmus pozitív hatásainak érzékelése Hajdúszoboszlón
(*The perceptions of the positive impacts of tourism in Hajdúszoboszló*)

Szempont	Átlag	Szórás
Társadalmi, kulturális élet felélénkülése	3,06	1,126
Munkahelyteremtés	2,75	1,259
Szolgáltatási szektor szerepének növekedése	3,09	1,071
Szakképzettség, nyelvtudás felértékelődése	3,10	1,183
Természeti erőforrások védelme	2,55	1,047
Szabadidős lehetőségek fejlődése	2,96	1,074
Helyi művészetek, kulturális események újjáélesztése	2,60	1,060
Infrastruktúra fejlődése	2,89	1,027
Életszínvonal emelkedése	2,61	1,115

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

Többféle kérdéssel mértük a város turizmusának értékelését a hajdúszoboszlói lakosság véleménye alapján. A zárt kérdéseken túl alkalmaztuk a Likert-skálát is, mely az attitűdök mérésére kiválóan megfelel, és a nemzetközi szakirodalomban is gyakran használt módszer. A 3. táblázatban szereplő átlagokat úgy határoztuk meg, hogy a következő jelentéseket rendeltük a Likert-skála értékeihez: 5 – kiváló, 4 – jó, 3 – közepes, 2 – elfogadható, 1 – nem megfelelő. A város turizmusát a táblázatban szereplő szempontok alapján kellett a válaszadóknak osztályozniuk.

Míg a város közbiztonságával (átlag: 3,88), a turisták költésével (átlag: 3,41) és az infrastruktúra kiépítettségével (átlag: 3,24) a városlakók viszonylag elégedettnek tűnnek, addig a rendezvények színvonala csak 2,51-es átlagértéket kapott, mely esetében a szórás is relatíve nagyknak mondható (1,081). Fejlesztendő terület lehet még a helyiek szerint a vonzerők, attrakciók ismertsége (átlag: 2,92), illetve a város látnivalóiról nyújtott információk mennyisége, minősége (átlag: 2,79). Ehhez kapcsolódóan a házigazdák szerint a városba érkező turisták ismeretei a helyről nem kielégítő (átlag: 2,81).

5. táblázat

A turizmus negatív hatásainak érzékelése Hajdúszoboszlón
(The perceptions of the negative impacts of tourism in Hajdúszoboszló)

Szempont	Átlag	Szórás
Szezonális munkahelyek számának növekedése	3,99	1,139
Nem állandó lakosok számának növekedése	3,49	1,184
Növekvő bűnözés, biztonságérzet gyengülése	2,45	1,074
Helyi tradíciók elhalványodása	2,82	1,134
Munkaerőhiány a hagyományos szektorokban	3,29	1,250
Tömeg, zsúfoltság	3,72	1,193
Sztereotípiák erősödése	3,31	1,153
Szemét, szennyezett környezet	3,38	1,185
Túlzott zaj	3,46	1,239
Rongálás, vandalizmus	3,05	1,153
Emelkedő ingatlanárak, albérltetárak	4,30	1,018

Forrás: saját szerkesztés a kutatás eredményei alapján

Szintén a Likert-skála segítségével mértük fel a helyi közösség által érzékelt pozitív (4. táblázat) és negatív (5. táblázat) hatásokat is a turizmushoz köthetően. Az érzékelés szintjeit a következőképpen határoztuk meg: 5 – nagymértékben, 4 – inkább igen, 3 – közepes mértékben, 2 – kicsit, 1 – egyáltalán nem.

A turizmus pozitív hatásait illetően érdemes megfigyelni a legmagasabb átlagértékeket: a társadalmi, kulturális élet felélénkülése (átlag: 3,06), a szolgáltatási szektor szerepének növekedése (átlag: 3,09), a szakképzettség, nyelvtudás felértékelődése (átlag: 3,10). A mintába kerülő lakosság véleménye szerint a város profitál abból, hogy a turizmusnak köszönhetően többen dolgozhatnak a szolgáltatási szektorban, akik lehetnek szakképzettek és a nyelvtudásuk is magasabb szintű. A Hajdúszoboszlói Polgármesteri Hivatal Igazgatási Irodája által kiadott Tájékoztató Hajdúszoboszló város 2017-es turisztikai adatairól című dokumentum (Hajdúszoboszlói Polgármesteri Hivatal Igazgatási Iroda, 2017) szerint a magyarok által Hajdúszoboszlón eltöltött vendégéjszakák száma némiképp csökkent (59%), így a külföldiek által eltöltött vendég-

éjszakák aránya 41%. Ez is indokoltá teszi a munkaerő nyelvtudásának szükségességét a területen.

A legkisebb pontszámokat a munkahelyteremtés (átlag: 2,75), a természeti erőforrások védelme (átlag: 2,55), a helyi művészetek, kulturális események újjáélesztése (átlag: 2,60) és az életszínvonal emelkedése (átlag: 2,61) kapta.

A pozitív hatások érzékelése során az összes szempont esetében viszonylag magas szórás volt tapasztalható, mely ebben az esetben 1 egész feletti értéket jelent.

A városlakók a pozitív hatások mellett érzékelnek negatívumokat is, melyek összefüggésbe hozhatók a turizmussal. A legmagasabb átlagértékek kiszűrésével képet kaphatunk arról, hogy melyek a leginkább zavaró tényezők a helyi közösség számára. A negatív hatások érzékelése esetében is az összes szempontnál viszonylag magas szórás volt mérhető, mely az általunk vizsgált esetekben minden alkalommal 1 egész feletti érték volt.

Az ingatlanárak és az albérltetárak emelkedése 4,30-as átlagértéket kapott a helyi válaszadók szerint. Ez azt bizonyítja, hogy a nemzetközi esetekhez hasonlóan (Tsai et

al., 2016) a magyarországi jelentős turisztikai szereppel bíró települések lakói is több esetben küzdenek a turizmus fejlődése miatt bekövetkező ingatlanár-emelkedéssel.

A második legmagasabb pontszámot (átlag: 3,99) a szezonális munkahelyek számának növekedése mutat. Köztudott, hogy a turizmus szezonális foglalkoztatottságot generál, mivel maga a turisztikai kereslet is általában jelentősen szezonális. Hajdúszoboszló is igyekszik kitolni a szezont, melyben a fedett fürdőkomplexum és a város több látványossága is szerepet játszik.

Magas pontszámot kapott még a tömeg, zsúfoltság (átlag: 3,72), mely a turisták relatíve nagy létszámából adódhat a nyári időszakban. Ez szintén egybevág a korábban bemutatott nemzetközi példákkal, melyek esetén a lakosság a túlzott turistalétszám miatt életminőség-romlást tapasztalt.

A környezetszennyezéshez kapcsolódó szempontok szintén magas átlagértékekkel rendelkeznek: szemét, szennyezett környezet (átlag: 3,38), túlzott zaj (átlag: 3,46).

Ahogy a város turizmusának értékelésekor a közbiztonság magas pontszámot kapott, úgy várható volt, hogy a negatív hatások esetében a növekvő bűnözés, biztonságérzet gyengülése szempontra adott pontszámok nem lesznek túlságosan magasak. A negatív hatások közül a növekvő bűnözés, biztonságérzet gyengülése kapta a legkisebb átlagértéket: 2,45. Ez az adat is megerősítette, hogy Hajdúszoboszlón a közbiztonság jó, a bűnözés pedig nem növekedett jelentősen a turizmus miatt.

A turizmus pozitív és negatív hatásainak értékelése során a negatívak láthatóan nagyobb értékeket kaptak, mint a pozitívak. Míg a pozitív hatásoknál 3,1 a legmagasabb érték, addig a negatív hatások esetében három tényezőtől kívül (rongálás, vandalizmus; helyi tradíciók elhalványodása; növekvő bűnözés, biztonságérzet gyengülése) minden más szempont ennél magasabb értékelést kapott. Összességében tehát a megkérdezettek szerint a turizmusnak több negatív

hatása érzékelhető Hajdúszoboszlón, mint pozitív.

Az összefüggés-vizsgálat eredményei

A χ^2 próba csak akkor végezhető el, ha minden csoport legalább 5 elemet tartalmaz. Eredményeink között olyan eseteket mutatunk be, ahol a függő és a független változók között szignifikáns összefüggés van, mert $p < 0,05$. Az ilyen típusú khí-négyzet-próbánál a nullhipotézis a változók függetlensége. Ahhoz, hogy bizonyítsuk a két kategoriális változó között fennálló kapcsolatot, a Pearson-féle khí-négyzet-próbát alkalmaztuk több esetben. Ennek segítségével tudtuk vizsgálni azt, hogy az egyes kategóriákban várható gyakoriságok eltérnek-e a véletlen szinttől.

Arra számítottunk, hogy bizonyos kérdésekben eltérőképpen gondolkoznak a férfiak és a nők. Abban az esetben, ha a válaszul kapott adatok függetlenek a nemtől, a férfiak és nők azonos arányban kell, hogy válaszszák az egyes lehetőségeket a kérdőívben. A khí-négyzet-próbánál ebben az esetben a nullhipotézis a változók függetlensége: H_0 : a kapott válaszok függetlenek a nemtől. A következő eredmények esetében a függő és a független változók között szignifikáns összefüggés van, mert $p < 0,05$, vagyis a válaszadók neme befolyásolja az adott kérdésekre adott válaszaikat.

Amikor azt kértük a válaszadóktól, hogy értékeljék a város turizmusát 1-től 5-ig tartó skálán, a legjobb értéket a válaszadók 25,7%-a választotta, a második legpozitívabb értéket pedig 47,2%-uk. Abban az esetben, ha nem lenne kapcsolat a változók között, azaz ha a két változó független volna, akkor az ettől a két százaléktól való eltérés nemenként közel lenne a 0-hoz. Azonban a kiváló osztályzatot a nők közül 19,5% adta, a férfiak közül pedig 37,4%. Látható, hogy a férfiak biztonságosabbnak találják a várost, mint a nők. Mivel összességében a válaszadók a város közbiztonságával elégedettek

voltak, magas pontszámot kapott a közbiztonság (átlag: 3,88). A khi-négyzet-próba segítségével kiderült, hogy a nők gyakrabban 4-es értéket adtak erre a kérdésre (nők: 51,8%, férfiak: 38,4%), mint a férfiak. Megállapítható, hogy a változók nem függetlenek ($\text{Chi}^2=11,347$, $\text{df}=4$, $p=0,023$).

A turizmus pozitív hatásai közül a szolgáltatási szektor növekedését Hajdúszoboszlón egyáltalán nem érzékelők között az átlagos értéknél (9,5%) többen kerültek ki a legfiatalabbak csoportjából (23,8%). A közepes értékelés átlaga 37,7% volt, emeltett a 41–50 évesek (55,2%) és az 51–60 évesek (51,2%) közül sokkal többen választották a 3-as értéket. A fiatal, 20 év alatti lakosok közül kevesebben érzékelik a szolgáltatási szektor szerepének növekedését a városban ($\text{Chi}^2=35,802$, $\text{df}=20$, $p=0,016$).

Szintén találtunk összefüggést a helyi tradíciók elvesztésének (átlag: 2,82) érzékelése és a korcsoportok között, így a nullhipotézist – miszerint a két kategória között nincs összefüggés – elutasítjuk. Ezt a negatív hatást szignifikánsan többen érzékelik nagymértékben (5-ös és 4-es érték) a legfiatalabb korcsoport tagjai. Az 5-ös értéket választók aránya 8,1%, míg a 20 év alattiak közül 28,6%; a 4-es értéket választók aránya összesen 17,6%, míg azon 20 év alatti fiatalok aránya, akik a 4-es értéket választották, szintén 28,6% ($\text{Chi}^2=33,954$, $\text{df}=20$, $p=0,026$).

A korcsoportok és a turisták általi rongálás mint negatív hatás érzékelése között találtunk szignifikáns összefüggést. Azok, akik leginkább tapasztalják a turisták általi rongálást, az 5-ös értéket választották: 11,6%. A 20 év alatti fiatalok közül 42,9% választotta ezt az osztályzatot. Látható, hogy a legfiatalabbak sokkal inkább szembesülnek azzal, hogy a város értékeit esetlegesen rombolják az oda érkező látogatók. A 4-es értéket választók szerint inkább tapasztalják a kérdőívet kitöltő városlakók a turisták általi rongálást (23,6%). A legidősebbek nagyobb arányban választották a 4-es

értéket (31,3%), mint az várható lett volna ($\text{Chi}^2=38,739$, $\text{df}=20$, $p=0,007$).

A vizsgált két változó – foglalkozás és az ingatlanárak, albérletárak emelkedésének tapasztalása – között szignifikáns kapcsolat volt ($\text{Chi}^2=33,835$, $\text{df}=20$, $p=0,027$). Az alkalmazottak 5-ös értéket a vártnál (56,7%) nagyobb arányban adtak (62,8%), ami azt mutatja, hogy ez a csoport nagyban érintett az adott kérdésben és érzékenyen reagál az ingatlanok és az albérletek áremelkedésére. Az 5-ös értéket a Likert-skálán a várthoz képest meglehetősen kevés nyugdíjas jelölte (34,6%).

A kérdőív tartalmazott egy kérdést, melylyel azt próbáltuk meg felmérni, mi köti a városhoz leginkább a válaszadókat. A khi-négyzet-próba alapján kimutatható volt, hogy az alkalmazottként (52,4%) vagy tulajdonosként (55,6%) a turizmus területén dolgozó válaszadók jelentősen nagyobb arányban választották, hogy a munkahelyük köti a városhoz, mint az várható volt (39,1%) ($\text{Chi}^2=13,427$, $\text{df}=2$, $p=0,001$).

A végzettség és a turizmus, vendéglátás területén való elhelyezkedés között szintén szignifikáns kapcsolatot fedeztünk fel. Azok a megkérdezettek, akik egyetemi diplomával rendelkeznek, szignifikánsan kisebb arányban (19,0%) dolgoznak a turizmus területén, mint várható volna (27,8%) ($\text{Chi}^2=22,250$, $\text{df}=8$, $p=0,004$).

A turisztikai ágazatban tulajdonosként dolgozó válaszadók a vártnál (4-es érték: 27,1%; 5-ös érték: 33,1%) jelentősen kisebb arányban választották a 4-es (13,9%) és az 5-ös (16,7%) értékeket, amikor arról kérdeztük őket, hogy mennyire tapasztalnak tömeget, zsúfoltságot a városban ($\text{Chi}^2=18,144$, $\text{df}=8$, $p=0,020$).

Az összefüggés-vizsgálatok eredményei alapján elmondható, hogy a megkérdezett hajdúszoboszlói lakosok által érzékelt legzavaróbb negatív hatása a turizmusnak – az ingatlanárak és az albérletárak növekedése – nagyobb mértékben az alkalmazottként dolgozókat érinti, míg kevesebb kelle-

metlenséget okoz a nyugdíjas csoportnak. Feltehetőleg a helyi nyugdíjasok már rendelkeznek saját tulajdonú hajdúszoboszlói ingatlanl, így őket ez a negatívum kevésbé bosszantja.

Hajdúszoboszló meghatározó szereplője az ország turizmusának, így nem meglepő, hogy jelentős számú turisztikai munkahelyet kínál. Éppen ezért a városhoz nagymértékben kötődő lakosok között hangsúlyosabb a turizmus-vendéglátás területén dolgozók aránya.

Az egyetemi diplomával rendelkező helyiek a vártnál kisebb arányban helyezkedtek el a turizmus vagy a vendéglátás területén. Ennek feltételezhető oka, hogy a fürdőváros által generált turisztikai munkahelyek jelentős része csak középfokú végzettséget vagy szakképesítést igényel.

A kapott válaszok alapján azokat a helyi polgárokat, akik tulajdonosként turisztikai érdekeltséggel rendelkeznek, a vártnál kevésbé zavarja a tömeg a városban, hiszen a turisták által okozott zsúfoltság számukra bevételi forrást eredményezhet.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az *overtourism* jelenségét elsősorban a desztináció lakosságának véleménye és attitűdjei alapján tudjuk beazonosítani, hiszen ők azok, akik leginkább tapasztalják, ha túlzott létszámú turista jelenik meg lakóhelyük környezetében. Komoly problémákat okozhat, ha túl sok látogató van egy adott desztináció területén, hiszen az a helyiek életminőségét és a természeti értékeket egyaránt veszélyezteti, a jelenség felerősíti a túlterheltséget a városi közlekedésben, az ellátási rendszerek működésében, ezzel konfliktust okozva a helyiek és a látogatók között.

A megkérdezettek közül a legtöbben (58,8%) meg vannak elégedve a turisták számával. Hozzávetőleg ugyanannyian gondolják úgy, hogy túl kevés a turista (21,1%), mint ahányan azt érzik, hogy túl sokan vannak (20,1%). A válaszadók közül

a turizmusban alkalmazottként vagy tulajdonosként dolgozók véleményét kiszűrve a helyi lakosok mindössze 15,1%-a vélekedik úgy, hogy túl kevés a városba érkező turista.

A város közbiztonságával, a turisták költésével és az infrastruktúra kiépítettségével a városlakók elégedettnek tűnnek. Mindez pozitív eredmény, hiszen a nagyszámú turista jelenléte a válaszadók percepciói szerint nem rontotta a közbiztonságot a városban. A turizmus elősegítette a város infrastrukturális hálózatának kiépítését, hiszen az idegenforgalom fellendüléséhez elengedhetetlen a megfelelő infrastrukturális háttér a desztináció területén. A rendezvények színvonala viszonylag alacsony átlagértéket kapott, így mindenképpen javaslatként fogalmazható meg a városi rendezvények színvonalának emelése oly módon, hogy a helyi lakosság számára is előnyöket jelentsen. Fejlesztendő terület lehet még a helyiek szerint a vonzerők, attrakciók ismertsége és a város látnivalóiról nyújtott információ mennyisége, minősége, hiszen a helyi közösség szerint a városba érkező turisták ismeretei a helyről nem megfelelők. Ez az eredmény fontos visszajelzésként szolgálhat arról, amit a helyiek tapasztalnak, hiszen a lakosság sűrűn interakcióba kerül a turistákkal, akik a helyiek véleménye szerint nem kellőképpen informáltak a helyi látványosságokkal, eseményekkel kapcsolatban.

A turizmus pozitív hatásai közül a társadalmi, kulturális élet felélénkülése, a szolgáltatási szektor szerepének növekedése, a szakképzettség, nyelvtudás felértékelődése kapta a legmagasabb pontszámot, tehát ezeket a hatásokat a mintába kerülő lakosság jelentős része tapasztalja. A lakosság véleménye szerint a város előnyökre tesz szert abból, hogy a turizmusnak köszönhetően többen dolgozhatnak a szolgáltatási szektorban, akik lehetnek szakképzettek és a nyelvtudásuk is magasabb szintű lehet, melyet az ide érkező külföldi turistákkal való kommunikáció során gyakran használhatnak is, hiszen Hajdúszoboszló rendszerint

az élvonalban szerepel a magyar városok között a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött külföldi vendégéjszakák száma alapján (KSH, 2019).

Általánosságban elmondható, hogy a munkahelyteremtés, a természeti erőforrások védelme, a helyi művészetek, kulturális események újjáélesztése és az életszínvonal emelkedése nem szerepelnek a városiak által leginkább érzékelt pozitív hatások között. A válaszadók véleménye alapján javasolható a művészeti és a kulturális tradíciók, emlékek megőrzésének erősítése a turizmus eszközeivel: Hajdúszoboszló XIX. századi városházának védelme, a városban működő tájház vonzerejének növelése, a tradíciókat, népművészeteket bemutató múzeumok programjának bővítése, a városi erődfal maradványainak megőrzése.

A kutatás során arra jutottunk, hogy a turizmus negatív hatásainak értékelése erőteljesebben mutatkozik meg a városban, mint a pozitívaké, hiszen a negatívumok rendszerint magasabb pontszámokat kaptak. A városlakókat leginkább zavaró turizmus által okozott negatív hatás az ingatlanárak és az albérletárak emelkedése. A nemzetközi tapasztalatokkal egybevág, hogy a hazai turisztikai szereppel bíró települések lakosai küzdenek a turizmus fejlődése miatti ingatlanár-emelkedéssel. A probléma összetett, hiszen az ingatlanhoz jutás nehézsége gyakran a fiatalabb generációt arra ösztönzi, hogy más településen vásároljon ingatlant, ott vállaljon munkát. Emellett a városban ingatlanlanságokkal rendelkezőket arra buzdítja, hogy ingatlanjaikat adják bérbe rövid távra a városba érkező turistáknak, akik magasabb árat hajlandóak a szállásért fizetni.

Kiderült továbbá az is, hogy a szezonális munkahelyek számának növekedése is kellemtlenül érinti a helyieket, hiszen a turizmus jelentős szezonális foglalkoztatottságot generál. Mivel a turisztikai kereslet is legtöbbször szezonális, így Hajdúszoboszló

esetében is érdemes törekedni a szezon kitolására még több rendezvénnyel, programokkal az őszi, téli és tavaszi hónapokban, kedvezményes jegyárakat biztosítani a város létesítményeibe (pl. kalandpark, múzeum, tájház, fürdő) a szezonon kívül. Ebben nagy segítséget jelent a város fedett fürdőkomplexuma mint egész éves attrakció.

A kutatás eredményeként kiderült, hogy a válaszadók egyértelműen tapasztalják a tömeg, zsúfoltság negatív hatásait, ami leginkább a nyári időszakban jellemző. A nemzetközi példákhoz hasonlóan a lakosság a túlzott turistalétszám miatt életminőség-romlást tapasztalhat.

Fontos kiemelni azt, hogy a környezet-szennyezéshez kapcsolódó hatások mind magas átlagértékeket kaptak, ami a probléma fontosságára hívja fel a figyelmet. Érdemes a hulladékgazdálkodás terén innovatív megoldásokat bevezetni, csökkenteni a környezet szennyezettségének mértékét, lépéseket tenni a túlzott mértékű zaj megfékezésére.

Az összefüggés-vizsgálatból kimutatható, hogy a nyugdíjas válaszadók és a vezető beosztásúak a természeti erőforrások védelmét a várt gyakoriságnál kevésbé érzékelik. Megtuttuk továbbá, hogy az elvárt gyakoriságnál szignifikánsan nagyobb arányban érzékeltek jelentősen a sztereotípiák erősödését a tanulók. A foglalkozások alakulásának és a túlzott zaj érzékelésének összefüggés-vizsgálata alapján bizonyítható, hogy a tanulók, diákmunkások és a vezetők, középvezetők nagyobb mértékben érzékelik ezt a negatív hatást.

Az alkalmazottak eredményei jelentősen eltérnek a foglalkozás és az ingatlanárak, albérletárak emelkedésének érzékelése esetében: az alkalmazottak csoportja érzékenyen reagál az ingatlanok és az albérletek áremelkedésére. A vizsgálat szerint ugyanakkor a nyugdíjas válaszadók számára kevésbé jelentős az ingatlanárak vagy albérletárak változása, valószínűleg azért, mert a legtöbben már rendelkeznek saját

ingatlanlannal, így az ingatlanárak változását nem követik figyelemmel, nem tesz rájuk nagy hatást.

A kfi-négyzet-próba alapján kimutatható volt, hogy az alkalmazottként vagy tulajdonosként a turizmus területén dolgozó megkérdezettek jelentősen nagyobb arányban válaszolták, hogy a munkahelyük köti a városhoz, mint az várható volt. Mivel Hajdúszoboszló kiemelkedően magas számú munkahelyet kínál a turizmus és vendéglátás területén, így akik az idegenforgalom területén dolgoznak, gyakran kötődhetnek a városhoz munkájuk, hivatásuk miatt.

Kutatásunk során bebizonyosodott, hogy a kérdőívet kitöltők válaszai alapján a végzettség és a turizmus-vendéglátás területén való elhelyezkedés között szignifikáns kapcsolat van. Azok a lakosok, akik egyetemi diplomával rendelkeznek, szignifikánsan kisebb arányban dolgoznak a turizmus területén, mint várható volna. Ennek oka lehet az is, hogy a turisztikai iparág meglehetősen sok munkahelyet biztosít a szakképzetlen munkaerőnek és a középfokú végzettségűeknek.

A turisztikai ágazatban tulajdonosként dolgozó válaszadók a várnál jelentősen kisebb arányban ítélték túlságosan nagy mértékűnek a tömeget, zsúfoltságot a városban. Ez az eredmény egybevág azokkal a nemzeti közti tapasztalatokkal, mely szerint a gazdasági függőség befolyásolja a helyi lakosság attitűdjeit, véleményét.

ÖSSZEFOGLALÁS

A primer kutatásból kiderült, hogy az *overtourism* jelenséget, a túlzott turizmusból eredő negatív hatások némelyikét már tapasztalták a hajdúszoboszlói lakosok. A városlakók körében készített kérdőíves felmérés eredményei szerint a helyieket a turizmus negatív hatásai nagyobb mértékben érintik, mint az általa okozott pozitívak. A döntéshozóknak figyelemmel kell

kísérniük azokat a lehetséges negatív hatásokat, melyek tartósan ronthatják a helyi közösség életminőségét, és szükség esetén be kell avatkozniuk akár a szabályozás szigorításával vagy egyéb, a turisták viselkedését befolyásoló eszközökkel.

Meg kell jegyeznünk, hogy a kérdőíves felmérés világvármegelőző időszakban készült, amikor a turizmus egy rendkívül sikeres ágazatnak számított a városban és az országban is. A turizmust érintő lezáráások eredményeként a túlzott turizmust felváltotta a turisztikai desztinációk szinte teljes elnéptelenedése, a turizmus drasztikus visszaesése. A turisták elmaradása feltételezhetően befolyásolhatja, akár teljesen megváltoztathatja a helyi lakosok véleményét, attitűdjeit, ami egy következő, folyamatban lévő vizsgálatunk tárgya. A járvány elmúltával várhatóan visszatérnek a turisták a fürdővárosokba is, sőt egyes előrejelzések szerint a belföldi turizmus robbanásszerű újraindulása prognosztizálható. A helyi lakosságnak és a döntéshozóknak felkészülten kell várnia a turisták érkezését, hiszen a fürdővárosokban kiemelt fontosságú természetes gyógytényezők védelme, a nyugodt, kellemes és biztonságos környezet nemcsak a turisták elégedettsége, hanem a helyi lakosok életminősége szempontjából is különösen nagy jelentőségű. Hajdúszoboszlón a turisztikai kereslet nagyfokú szezonalitást mutat, ezért érdemes további lépéseket tenni a szezon meghosszabbítására több őszi, téli és tavaszi rendezvénnyel, szezonon kívüli kedvezményes jegyárrakkal, egész évben látogatható attrakciókkal.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány az EFOP-3.6.2-16-2017-00001 azonosító számú Komplex vidékgazdasági és fenntarthatósági fejlesztések kutatása, szolgáltatási hálózatának kidolgozása a Kárpát-medencében című projekt támogatásával valósult meg.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- Almeida, F., Balbuena, A. & Cortés, R. (2015). Residents' attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33–40. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2014.11.002>
- Cavus, S. & Tanrisevdi, A. (2002). Resident attitudes toward tourism: A case study of Kusadasi, Turkey. *Tourism Analysis*, 7(3–4), 259–268. <https://doi.org/10.3727/108354203108750102>
- Coldwell, W. (2017. augusztus 10.). *First Venice and Barcelona: Now anti-tourism marches spread across Europe*. <https://www.theguardian.com/travel/2017/aug/10/anti-tourism-marches-spread-across-europe-venice-barcelona>.
- Dávid, L. és Vargáné Csobán, K. (2010). *A turizmus ökológiai alapú fejlesztése. Turizmus, környezet, fenntartható fejlődés*. Regionális Turizmuskutatás Monográfiák 2. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola.
- Dodds, R. & Butler, R. (2019). The phenomenon of overtourism: a review. *International Journal of Tourism Cities*, 5(4), 519–528. <https://doi.org/10.1108/IJTC-06-2019-0090>
- Hajdúszoboszló Város Önkormányzata (2015): *Hajdúszoboszló Város Önkormányzatának gazdasági programja 2014-2019*. www.hajduszoboszlou.eu
- Haralambopoulos, N. & Pizam, A. (1996). Perceived impacts of tourism: The case of Samos. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 503–526. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(95\)00075-5](https://doi.org/10.1016/0160-7383(95)00075-5)
- Hajdúszoboszlói Polgármesteri Hivatal Igazgatási Iroda (2017). *Tájékoztató Hajdúszoboszló város 2017-es turisztikai adatairól*. https://www.hajduszoboszlou.eu/Hszob/webdocs/Files/PortalDocMix/vp45l2gl.nq0_18.doc.
- Harrill, R. & Potts, T. D. (2003). Tourism planning in historic districts: Attitudes toward tourism development in Charleston. *Journal of the American Planning Association*, 69(3), 233–244. <https://doi.org/10.1080/01944360308978017>
- Juray, T. (2008). *A város mint turisztikai tér, Szeged példáján*. [Doktori (PhD) értekezés. Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar Földtudományok Doktori Iskola.] SZTE Doktori Repozitórium. <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1227>
- Jurowski, C. & Gursoy, D. (2004). Distance effects on residents' attitudes toward tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2) 296–312. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2003.12.005>
- Korca, P. (1996). Resident Attitudes toward Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 695–726.
- KSH (2019): *Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2018*. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur18.pdf>
- KSH (2020). *Turizmus, vendéglátás*. Letöltve 2021. január 20. <https://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>
- Lankford, S. V. (1994). Attitudes and perceptions toward tourism and regional development. *Journal of Travel Research*, 32(2), 35–43. <https://doi.org/10.1177%2F004728759403200306>
- Leadbeater, C. (2017. augusztus 2.). *Anti-tourism protesters in Barcelona slash tyres on sightseeing buses and rental bikes*. <https://www.telegraph.co.uk/travel/news/bus-attack-in-barcelona-adds-to-fears-as-tourism-protests-grow/>
- Lepp, A. (2006). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism Management*, 28(3), 876–885. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2006.03.004>
- Martín Martín, J. M., Guaita Martínez, J. M. & Salinas Fernández, J. A. (2018). An analysis of the factors behind the citizen's attitude of rejection towards tourism in a context of overtourism and economic dependence on this activity. *Sustainability*, 10(8), 2851. <https://doi.org/10.3390/su10082851>
- Martyin- Csamangó, Z. (2020). *A turizmus hatására bekövetkező változások a hazai firdővárosokban*. [Doktori (PhD) értekezés. Szegedi Tudományegyetem.] SZTE Doktori Repozitórium. <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/10651/>
- Martin, B. F., McGuire, F. & Allen, L. (1998). Retirees' attitudes toward tourism: Implications for sustainable development. *Tourism Analysis*, 3(1), 43–51.
- Mason, P. & Cheyne, J. (2000). Residents' attitudes to proposed tourism development. *Annals of Tourism Research*, 27(2), 391–411. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00084-5](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00084-5)

- McCool, S. F. & Martin, S. R. (1994). Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel Research*, 32(2), 29–34. <https://doi.org/10.1177/004728759403200305>
- Michalkó, G., Bakucz, M. és Rátz, T. (2012). *A fürdőfejlesztés hatása Harkány lakosságának életminőségére*. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2012/04/michalko.pdf>
- Hajdúszoboszló népessége (2020). Letöltve 2020. október 11. <http://nepesseg.com/hajdu-bihar/hajdusoboszló>.
- Nemzeti Népegészségügyi Központ (2020). *Természetes gyógytényezőkkel összefüggő nyilvántartások*. <https://www.nnk.gov.hu/index.php/kozegeszsegugyi-foosztaly/telepules-egeszsegugyi-klimavaltozas-es-kornyezeti-egeszsegghatas-elemzo-osztaly/hatosagi-nyilvانتartasok/termeszetes-gyogytenyezokkel-osszefuggo-nyilvانتartasok>
- Oklevik, O., Gössling, S., Hall, M., Jacobsen, J. K. S., Grøtte, I. P. & McCabe, S. (2019). Overtourism, optimisation, and destination performance indicators: a case study of activities in Fjord Norway. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(12), 1804–1824. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1533020>.
- Puczkó, L. és Rátz, T. (2001). *A turizmus hatásai*. Aula Kiadó.
- Ross, G. F. (1992). Resident perceptions of the impact of tourism on Australian city. *Journal of Travel Research*, 30(3), 13–17. <https://doi.org/10.1177/004728759203000302>
- Seraphin, H., Sheeran, P. & Pilato, M. (2018). Over-tourism and the fall of Venice as a destination. *Journal of Destination Marketing & Management*, 9, 374–376. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2018.01.011>
- Sheldon, P. J. & Var, T. (1984). Resident attitudes to tourism in North Wales. *Tourism Management*, 5(1), 40–47. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(84\)90006-2](https://doi.org/10.1016/0261-5177(84)90006-2)
- Smith, M. K., Olt G., Cszimady, A. & Pinke-Sziva, I. (2019). Overtourism and the night-time economy: a case study of Budapest. *International Journal of Tourism Cities*, 5(1), 1–16. <https://doi.org/10.1108/IJTC-04-2018-0028>
- Smith, M. D. & Krannich, R. S. (1998). Tourism dependence and resident attitudes. *Annals of Tourism Research*, 25(4), 783–801. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(98\)00040-1](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00040-1)
- Snaith, T. & Haley, A. (1999). Residents' opinions of tourism development in the historic city of York, England. *Tourism Management*, 20(5), 595–603. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00030-8](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00030-8)
- Sőrés, A. (2013). *Az egészségturizmus hatása az életminőségre Hajdúszoboszlón*. [Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem.] Debreceni Egyetem Elektronikus Archívum. <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/172454>
- Tomljenovic, R. & Faulkner, B. (1999). Tourism and older residents in a sunbelt resort. *Annals of Tourism Research*, 27(1), 93–114. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00062-6](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00062-6)
- Tsai, H., Huang, W. J. & Li, Y. (2016). The Impact of Tourism Resources on Tourism Real Estate Value. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21(10), 1114–1125. <https://doi.org/10.1080/10941665.2015.1107602>
- Weaver, D. B. & Lawton, L. J. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 439–458. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00052-9](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00052-9)

**THE IMPACTS OF TOURISM AS SEEN BY THE RESIDENTS OF HAJDÚSZOBOSZLÓ
SPA TOWN**

By: Szöllős-Tóth, Andrea – Vargáné Csobán, Katalin

Keywords: residents' attitudes, spa town, sustainability, overtourism

JEL: R11, Z32, Q59

The present study examines the residents' attitudes to tourism in Hajdúszoboszló, one of the most visited spa towns in Hungary. In our research we aim to get a deeper understanding of the residents' perceptions of overtourism and the possible positive and negative impacts of tourism on the town.

The findings of the questionnaire survey implemented among the local residents suggest that the strengthening of social relations, a boom in cultural life, the increase in the service sector and the appreciation of language and professional skills are identified as positive impacts by the locals. In accordance with the findings of international studies, the host communities of Hungarian destinations, for example Hajdúszoboszló may have to face the rise in property prices resulting from tourism development. The results of the correlation analysis confirm that the price rise is considered a major negative impact by the young people and the employees among the respondents. It can also be concluded that the residents have experienced the negative impacts of congestion, as well as the environmental problems arising from the relatively high number of tourists.

The relationship between locals and tourists can be considered ambivalent as reflected by the survey. The respondents find the other local residents less hospitable and helpful than themselves. They believe that others are less enthusiastic about tourism and even have antagonistic feelings towards tourists.

The results of the investigation suggest that several signs of overtourism were present in the spa town before the pandemic, what may reappear when tourism starts again. Local decision makers have to pay attention to the constant monitoring of the impacts of tourism, and timely intervention may be needed in order to maintain and improve tourist satisfaction and the residents' quality of life, such as improving noise prevention, waste management, organizing events to protect the traditions of the region and providing special discounts from the price of services to the members of the local community.